PLEONASMUL ÎN TEXTUL PUBLICISTIC

Eugenia DODON

Un bun text publicistic respectă anumite exigenţe stilistice, se distinge prin concizie şi claritate, fiind coerent din punct de vedere semantic, gramatical, logic argumentativ [4,p.49]. Pentru a elabora un text adecvat, a-l face să fie citit cu plăcere, e necesar a exclude toate elementele inutile, ce-i „obturează" semnificaţia.

În textul publicistic actual, se observă un tip de redundanţă mult mai conturată la nivel lexical decât la cel gramatical, ce se resimte prin derivaţia sinonimică (întrebuinţarea cuvintelor din aceeaşi sferă semantică, cu preferinţă pentru neologisme), îmbinări cu caracter fix

între substantiv şi adjectiv, diverse unităţi frazeologice stereotipe ce au sens metaforic, al căror nucleu îl constituie un neologism împrumutat din alte stiluri etc. [7, p.42]. Redundanţa, în sens pozitiv, este doar un surplus de informaţie ce asigură exactitatea transmiterii ei. Ea este inacceptabilă, dacă include cuvinte, expresii şi imagini superflue în formularea ideilor, o abundenţă de semne lingvistice faţă de cele strict necesare pentru a reda un mesaj [5, p.234].

Un exemplu de manifestare a redundanţei este pleonasmul – o greşeală frecventă în textul publicistic şi mult prea discutată în literatura lingvistică. Alături de alte abateri de la norma literară, pleonasmul a devenit o preocupare constantă a unor cercetători notorii ca M.Avram, Th.Hristea, G.Gruiţă, V.Guţu Romalo, I.-Şt. Rădulescu, S.Preda, I.Condrea ş.a. Astfel, S. Preda subliniază că pentru a menţine intacte virtuţile stilistice ale textului jurnalistic (lizibilitate, coerenţă, fluenţă), e nevoie să se respecte unele cerinţe, şi anume: a evita diverse capcane semantice – pleonasmul [4, p.58].

Definiţia pleonasmului, în aparenţă, este accesibilă şi oricine o poate însuşi, chiar dacă diferă puţin de la un autor la altul. Unii lingvişti afirmă că acesta constă în „asocierea redundantă a unor cuvinte sau expresii cu acelaşi înţeles” [1, p.121]. Alţii, bunăoară, I.-Şt. Rădulescu consideră că e vorba de combinarea a două lexeme diferite, ce se află în raport de subordonare. De fapt, e o repetare superfluă a aceleiaşi idei: cuvântul determinat include în sfera lui semantică sensul determinativului: *termen fix*, *pom fructifer*, *blam public* ş.a. [6, p.168]. Această definiţie e una completă şi plauzibilă, ce poate fi aplicată la o abordare amplă a pleonasmului în limba română.

Chiar dacă, în opinia unor cercetători, pleonasmul nu e identificat ca cea mai gravă greşeală de exprimare, totuşi se atestă printre cele mai frecvente erori în orice gen de comunicare. A.Dragomirescu, Al.Nicolae precizează că exprimarea pleonastică e prezentă în mai multe limbi, dar nu este întotdeauna condamnată, constituind o particularitate universală a facultăţii de limbaj [1, p.125].

Autorii citaţi susţin că există pleonasme tolerabile (*am auzit cu urechile mele, am văzut cu ochii mei, a se autocunoaşte* etc.), ce se utilizează pentru a-l convinge pe interlocutor de veridicitatea celor relatate. Asemenea formule (*ieşi afară!*; *taci din gură*!) sunt cu mult mai ferme, pentru a exprima un ordin, decât cele simple *(ieşi!* sau

taci!) [1, p.122]. G.Gruiţă relevă pleonasme simpatice *(avansaţi înainte, un mic detaliu, a-şi aduce aportul* ş.a**.)**. Ele, deşi nu au dispărut complet din uz, totuşi se întâlnesc tot mai rar, mai ales în texte imitativ-ironice, creând vorbitorului/cititorului clipe de bună dispoziţie, prin nuanţa de umor involuntar ce o conţin [2, p.223-224]. O altă categorie de pleonasme justificate sunt cele solemne, specifice limbajului administrativ-juridic. De regulă, acestea se folosesc în împrejurări solemne, ce „marchează, uneori, decisiv destinul unei persoane sau colectivităţi" [2, p.227].

Lingvistul Th. Hristea optează pentru faptul de a avea o atitudine permisivă faţă de „pleonasmul posesiei": vorbitorul simte necesitatea de a reliefa ideea de apartenenţă, de a scoate în evidenţă ceva. Structuri similare se află şi în alte limbi, de exemplu, în franceză. În lucrările normative ale limbii franceze sunt criticate, chiar respinse multe pleonasme, dar structuri de acest gen nu se observă că sunt devieri de la normă [*Apud*:1, p.148-149].

Din perspectiva normei literare, există pleonasme intolerabile, generate, de cele mai multe ori, din neatenţie, ignoranţă, dorinţa exagerată de a impresiona, din necunoaşterea etimologiei cuvintelor, îndeosebi a celor împrumutate recent din engleză. [Apud: 1, p.124]

În stilul publicistic se observă pregnant tendinţa de a substitui superlativul implicit cu cel explicit, de tip pleonastic: … această decizie…poartă *un caracter* **prea *radical.*** (ZN., 26.02.16, p.16); Aceşti *ofiţeri* sunt **foarte valoroşi.** (ZN., 26.02.2016, p.3); … *metale* **mai perfecţioniste** de filtrare şi purificare a apei. (T.,15. 04.16, p.22); A fost **cea mai formidabilă** *dovadă* de mobilizare socială pe care am realizat-o de când suntem stat independent… (T., 15.04.16, p.6). În toate aceste exemple, formele de comparativ/superlativ sunt inadecvate.

În diverse studii, articole, s-a reiterat ideea despre unele adjective (*superior, optim, maxim, splendid, sublim, autentic, cumplit, desăvârşit, minor, principal, esenţial, perfect, superb, colosal* ş.a.) necomparabile care au sens de superlativ, mai rar, de comparativ [3, p. 136].

Un număr impunător de pleonasme sunt cele heteromorfe. Ele conţin cuvinte ce fac parte din clase lexico-gramaticale diferite şi sunt unite printr-un raport de subordonare [1, p. 126]: **Ce restanţe lăsaţi în urmă** şi care trebuie să fie rezolvate de viitoarea componenţă a CEC? (A., 10.02.16, p.7). Corect: *Ce restanţe lăsaţi care trebuie să fie*

lichidate…; Fără munca de cercetător, tot ce a pus ***Dumnezeu în creaţia să divină*** – copilul ar rămâne în faza embrionară (F., 19.01.13, p.1). Corect: *…a pus Dumnezeu în creaţia sa.*

Se ştie că în limba română sursele sinonimiei sunt variate: ele se manifestă prin împrumut, extensie semantică, formaţii interne, dinamica nivelurilor stilistice ale limbii (regionalismele, argourile etc.), ceea ce trebuie luat în considerare la redactarea unui text. În caz contrar, vom obţine dublete sinonimice, ceea ce favorizează, adesea, apariţia nedorită a pleonasmului [8, p.176]. Asemenea pleonasme, numite izomorfe [1, p.126], au în structura lor cuvinte din aceleaşi clase lexico-gramaticale, unite printr-un raport de coordonare, de exemplu, ***două adjective*** sau ***locuţiuni adjectivale***: Este **stupid** şi **absurd** să te declari neutru în faţa ucigaşilor care scuipă şi pe legi. (ZN., 25.03.16, p.5); „Uneori, *starea* **de melancolie** sau **de tristeţe** este însoţită şi de iritabilitate…” (ZN., 26.02.16., p.21); ***două verbe sau frazeologisme verbale: „***Mă întreb ce putea să facă băiatul acesta, în afară de ***a strânge din dinţi***, **răbda** şi **îndura”**. (S., 12.02.16, p.3); „Scriitorul e asaltat cu întrebări care mai de care şi **ţine piept**, şi **face faţă”**. (F., 26.02.16, p.7)

I.-Şt. Rădulescu e de altă părere, subliniind că în acest caz e vorba de structuri tautologice. Autorul crede că tautologia, greşeală de exprimare, este o repetare inutilă a aceleiaşi idei, prin cuvinte sinonime, ce se află în raport de coordonare. Dacă pleonasmul în vorbirea comună poate fi o greşeală de limbă (se asociază două cuvinte cu sens apropiat, unul se conţine în celălalt (***cel mai complet, sumă de bani, polemică de idei*** etc.), tautologia reprezintă, prin caracterul său redundant, un viciu de exprimare ce izvorăşte din ignoranţa ori lenea de a gândi, înainte de a utiliza cuvântul potrivit într-un context [6, p.174].

Pentru a evita pleonasmele izomorfe, în general, redundanţa, autorii încearcă să recurgă la structuri cu sens similar, ce se găsesc într-un enunţ la o anumită distanţă una de alta: La această mănăstire rugăciunea **este neîntreruptă,** citirea psaltirii nu încetează ***nici ziua, nici noaptea.*** (M., ian.-febr., 2011, p.79)

Considerăm că este rezonabil să delimităm cele două concepte: tautologia şi pleonasmul, iar construcţiile în discuţie să le identificăm în context ca pleonasme.

Dintr-o altă perspectivă, şi anume cea a frecvenţei în uz, se confirmă că unele pleonasme sunt numai virtuale: ***amploare mare***, ***biografia vieţii***, ***ceremonie solemnă***, ***a cronometra timpul***, ***proiect de viitor*** ş.a. [*Apud*: 1, p.126], altele însă se atestă deosebit de des şi în textul publicistic.

Aşadar, urmează să asociem adecvat un cuvânt cu altul, să ne gândim, înainte de toate, ce dorim să spunem, cum să formulăm ideile, pentru a nu comite abateri de la normă. Dacă nu conştientizăm ce valoare i se atribuie cuvântului în situaţii concrete, riscăm să construim enunţuri incoerente şi lipsite de semnificaţie ce vor afecta, firește, integritatea mesajului pe care intenţionează să-l redea vorbitorul/autorul în comunicarea orală ori în cea scrisă.

Referinţe:

1. DRAGOMIRESCU, A., NICOLAE, Al. *101 greşeli de lexic şi de semantică***.** Bucureşti: Humanitas, 2011.
2. GRUIȚĂ, G. *Moda lingvistică 2007. Norma, uzul şi abuzul***.** Piteşti: Paralela 45, 2006.
3. GUŢU ROMALO, V. *Corectitudine şi greşeală. Limba română de azi*. Ed. a III-a, revăzută şi adăugită. Bucureşti: Humanitas, 2008.
4. PREDA, S. *Tehnici de redactare în presa scrisă*. Iaşi: Polirom, 2006.
5. RĂDULESCU, I.-Şt. *Erori flagrante de exprimare. Radiografie critică a limbajului cotidian***.** Bucureşti: Editura Niculescu, 2007.
6. RĂDULESCU, I.-Şt. *Să vorbim şi să scriem corect. Erori frecvente în limbajul cotidian*. Bucureşti: Editura Niculescu, 2002.
7. ROŞCA, L. *Formarea identităţii profesionale a jurnaliştilor*. Iaşi: Polirom, 2000.
8. ROŞCA, L. *Producţia textului jurnalistic*. Iaşi: Polirom, 2004.

Izvoare folosite şi abrevierile lor:

Adevărul – A.
Făclia – F.
Moldova – M.
Săptămâna – S.
Timpul – T.
Ziarul naţional – ZN.